

MATBAANIN OSMANLIYA GELİŞİ

- Osmanlıya Gutenberg'den neredeyse üç asır sonra İbrahim Müteferrika (1674-1745) ile gelecektir. Müteferrika'dan önce de Osmanlı toprakları içinde matbaacılık faaliyetleri vardır ama ilk Türkçe kitap için 1729 yılını beklemek gerekecektir.
- İlk Türkçe kitap ancak Lale Devri'nde Sultan III.Ahmet zamanında basılabilecektir.
- Müteferrika matbaasında basılan ilk kitap 1729 yılında iki ciltlik Arapça-Türkçe bir sözlük olan Vankulu Lügati'dir. Daha sonra Katip Çelebi'nin Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâfi'l-Bihâr (Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan) basılır.

TANZİMAT DEVRİNDE GAZETE ve GAZETECİLİK

- Türkiye'de basın hayatı 1831'de **Takvimi Vekayi** ile başlamıştır. Bu resmi bir gazetedir. Devlet eliyle çıkarıldı,, bir taraftan devletin siyasi ve idari icraatını hem halka hem de başkalarına tanıtmak; bir taraftan da tarihçilerin kaydettiği vakaları günü gününe neşretmek görevini yapardı.
- Takvimi Vakayinin resmi gazete olması dolayısıyla dünya ölçüsünde haberler vermediği öne sürülerek siyasi bir baskı neticesinde **William Churchill** tarafından 1840'da **Ceridei Havadis** adlı gazete çıkarılır.
- **Ceridei Havadis** ilim, ahlak hatta edebiyat üzerine makaleler yanına 1842'den sonra piyes hülasalan neşretmekle konularını genişletmiştir.
- Bir yandan günlük hayatımızın olaylarını göz önüne sererken bir yandan da devrin toplum hayatını ilgilendiren Osmanlılık, İslam Birliği, vatan sevgisi, hürriyet aşkı, fert hürriyeti, fikir hürriyeti, adalet, medeniyet ve prensipleri, öğretim ile ilgili görüşler gazete vasıtasıyla yayılmaya başlar.
- Gazete çevresinde yeni Türk edebiyatı gelişmeye başlar.
- *1831 Takvim-i Vakayi - Resmi*
- *1840 Ceride-i Havadis - William Churchill*
- *1860 Tercüman-ı Ahval - Agah Efendi*
- *1862 Tasvir-i Efkar Şinasi*
- *1871 İbret - Namık Kemal*

TERCÜME ODASI ve FAALİYETLERİ

- Medeniyet değişimine zorlanan Osmanlının değişimi hızlandırmak ve muasır seviyeye ulaşmak adına önem verdiği kurumlarda birisi de Tercüme Odasıdır.
- Temel görevi resmi yazışmaları tercüme etmek olan kurum, zamanla bir diplomasi okulu halini alır. Devrin başka Ali ve Fuat Paşalar olmak üzere birçok devlet adamı kurumun tedrisinden geçmiştir. Namık Kemal de bunlardan birisidir.
- Ahmet Vefik Paşa'nın Türk edebiyatı ve tiyatrosuna büyük hizmetlerinden birisi Moliere'in on altı eserini çeviri ya da adapte yoluyla sanat dünyasına tanıtmasıdır.
- Kitap çevirileri kısa ve sade cümleler halinde yapılır.

TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATININ OLUŞUMU ve ÖZELLİKLERİ

- Tanzimat edebiyatı, bir kültür ve siyasi hareketin sonucu olarak ortaya çıkmış bir edebi akımdır. **3 Kasım 1839**'da Reşit Paşa tarafından ilan edilen ve Gülhane Hattı Hümayunu da denilen yenileşme beratının yürürlüğe konmuş olmasından doğmuştur.
 1. **Hazırlık dönemi (1839-1860):** Bu dönem şiiirlerinde üzerinde halk edebiyatı etkileri görülür. Batı'dan çeviriler dikkat çeker. Özellikle Fransız Edebiyatından şiir, hikaye ve roman çevirilerinin yapıldığı bir geçiş dönemidir. Divan edebiyatı ile Tanzimat edebiyatı arasında bir köprü gibidir. Bu dönemde devlet eliyle çıkarılan ilk Türk gazetesi **Takvim-i Vakayi**'dir. Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan çevirdiği **Telemak** ilk çeviri romandır.
 2. **1. Dönem Tanzimat edebiyatı (1877-1895)**
 3. **2. Dönem Tanzimat edebiyatı (1860-1877)**

I. Dönem Tanzimat Edebiyatı (1877-1895) Özellikleri

- Toplum için sanat anlayışı benimsenmiştir. Sanat, toplumun Batılılaşması için bir araç olarak kullanılmıştır.
- Eserlerin halkın anlayabileceği sade bir dille yazılması amaçlanmıştır.
- Divan edebiyatının süslü-sanatlı düz yazısı yerine, belli bir düşünceyi iletmeyi amaçlayan yeni bir düzyazı geliştirilmiştir, ilk kez noktalama işareti kullanılmıştır.
- Şiirde yeni konular (yurt, ulus, özgürlük, insan hakları vs.) işlenmiştir. Biçim bakımından Divan edebiyatına bağlılık sürmüştür; gazel, kaside, murabba, terzib-i bend gibi nazım biçimleri kullanılmıştır.
- Tanzimat sanatçıları, Fransız edebiyatını örnek almışlar, klasisizmin ve romantizmin etkisinde kalmışlardır.
- İlk örnekleri bu dönemde görülen roman, teknik yönden zayıf ve kusurludur.
- Tanzimat tiyatrosu, sahne dili ve tekniği açısından başarılıdır.
- Tanzimat edebiyatı, batı etkisindeki Türk Edebiyatının ilk durağı olmasından ötürü, Batı edebiyatı türlerinin ilk örnekleri bu dönemde verilmiştir. Bu dönem edebiyatı ilkler dönemidir.

II. Dönem Tanzimat Edebiyatı (1877-1895) Özellikleri

- Sanat için sanat ilkesi benimsenmiştir.
- Dilde sadeleşme çabası bırakılmıştır. Dil oldukça ağırlaştırılmıştır.
- Batı edebiyatı türlerinde ürünler verilmiş, sanatçılar daha da ustalaşmıştır.
- Şiirin konusu genişletilmiş, bireysel konulara dönülmüştür.
- Romanda realizmin etkisi görülmüş, ilk realist roman bu dönemde yazılmıştır.
- Tiyatro önemini yitirmiş, okunmak için yazılmaya başlanmıştır.

TANZİMAT DÖNEMİ ŞİİR ve ÖZELLİKLERİ

- Tanzimat edebiyatı sanatçıları her şeyden önce şiirin konusunu ve anlatımını değiştirdiler.
- Namık Kemal, edebiyatın yeniden düzenlenmesini ister. Bunun içinde her şeyden önce yeni bir anlatım yolu, yeni bir dil bulunmasını gerekli görür. Dilin bir an önce konuşma diline yaklaştırılması gerekliliğini savunur.
- Tanzimat şiirinin Divan şiirine bağlı kaldığı unsurlar daha çok biçim alanındadır.
- Divan şiirinin nazım şekilleri aynen kullanılmıştır. (gazel, kaside, terzib-i bent...)
- Şiirin konusu değişmiş, aşk hasret, ayrılık gibi konular bir yana bırakılmış; eşitlik, özgürlük, adalet, hukuk gibi toplumsal konulara önem verilmiştir.
- II. Tanzimatçılar denen Rezaizade Mahmut, Abdülhak Hamit, Samipaşazade ise kişisel konuları ele aldılar.
- Tanzimatın birinci dönem sanatçılarının üçünün de şair olması, edebiyatımızda ilk yenileşen türün şiir olmasını sağlar. Divan şiirini yaşatmak isteyen ve içlerinde Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın da bulunduğu şairler "Encümeni Şuara" adıyla bir grup kurarlar.
- Eski nazım şekillerinden farklı olarak denenen yeni nazım şekillerini, Tanzimatın II. Kuşağından Rezaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit daha da geliştirerek yaygınlaştırırlar.
- Batılılaşma hareketinin getirdiği yenilikleri şiirlerinde uygulamaya koyan Abdülhak Hamit'tir.

TANZİMAT ve DİVAN ŞİİRİNİN BENZERLİKLERİ ve FARKLILIKLARI

Benzerlikleri:

- Nazım şekilleri benzer: Kaside, gazel, terzib-i bend, müseddes vb.
- Ölçü benzer: aruz ölçüsüyle şiirler yazılır.
- Kafiyeleşme benzer.
- Dil benzer: Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların kullanılması.

Farklılıkları: Tema - Konu (içerikli ilgili)

- Divan şiirinde tema: Aşk, tabiat, tasavvuf, ahlak, övgü...
- Tanzimat şiirinde tema: Halkı aydınlatmaya yönelik yeni tema ve konular işlenmiştir. Hürriyet, eşitlik, adalet, kanun...

TANZİMAT ve DİVAN ŞİİRİNİN YAPI ÖZELLİKLERİ

Divan Şiirinde: Genellikle beyitler kullanılır, ölçü aruzdur. Kafiyeleşmiş nazım biçimi belirler. Göz için kafiye benimsenir. Nazım biçimlerinin belirli bölümleri vardır. Şiir, nazım biçimine göre adlandırılır.

Tanzimat Şiirinde: Beyit sayılarının değiştirilmesi bölümlerin bulunmaması, bazen mahlasların kullanılmaması bazı şairlerin arız ölçüsünün yanında heceyi kullanmaları, ayrıca şiirlerde başlıklara nazım biçiminin yanında konu adının da eklenmesi gibi. Kafiye kulak içindir.

TANZİMAT ve DİVAN ŞİİRİNİN DİL ve ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Divan Şiirinde: Arapça ve Farsça tamlamalara söz sanatlarına yer verilmesinden dolayı ağır bir dil vardır.

Tanzimat Şiirinde: Halkın anlayacağı bir dilde yazma anlayışına rağmen Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların kullanıldığı görülür. Dildeki en büyük farklılık yeni kavramlara yer verilmesidir.

TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATINDA HİKAYE ve ROMAN ÖZELLİKLERİ

- Tanzimat edebiyatı öykü ve romanında olaylar çoğunlukla günlük yaşamdan veya tarihten alınmıştır.
- İlk öykülerde topluluk önünde anlatılan meddah öykülerinin etkisi ve tekniği görülür.
- Daha ilk eserlerden başlayarak, Tanzimat edebiyatı öykü ve romancılarının bir kısmı halka, bir kısmı aydın kişilere seslenmeyi tercih etmişlerdir.
- Eserler genel olarak, duygusal, acıklı konular üzerine kurulmuştur.
- Tanzimat öykü ve romanında işlenen önemli temalar: tutsaklık, zorla yapılan evliliklerin doğurduğu acı sonuçlar; Batı uygarlığı ile Osmanlı uygarlığı arasındaki farkların karşılaştırılması; kadın erkek arasında ki ilişkilerde değişik değişik ortamlarda gelişen evlilik, aşık olma temaları ağırlıklı olarak işlenmiştir.
- Tanzimat edebiyatının ilk döneminde yetişen ve romantizm akımının etkisi altında kalan yazarların eserlerinde bu akımın özelliği olarak:
 1. Tesadüflere çok yer verilmiştir.
 2. Yazarların kişiliği gizlenmemiş
 3. Roman aracılığı ile bireyi eğitime ve toplumu düzeltme amacı gözetilmiş
 4. Kahramanlar çoğu zaman yaşamdan alınmış doğal kişilerdi.
 5. İyiler tamamen iyi kötüler de tamamen kötüdür.
 6. Yer ve çevre tasvirleri çoğu zaman eseri süslemek için yapılmıştır.

TANZİMAT EDEBİYATINDA ROMAN

- Türk edebiyatında roman 1860'tan sonra başlar. Edebiyatımızdaki ilk roman, François Fenelon'dan Yusuf Kamil Paşa tarafından Telemak adı ile çevrilen romandır.
- Türkçede roman niteliğini taşıyan yerli ilk roman Şemsettin Sami'nin Taaşuk-u Talat ve Fitnat'tır.
- Batılı anlayışta yazılan ve çevrilen romanları tanıyana kadar Türk okuyucusu, çeşitli kaynaklardan gelen hikayeleri okuyordu: Halk hikayeleri ve mesneviler.
- Batıdan gelen roman, Tanzimat döneminde iki yoldan gelişmiştir. Birinci yol, Ahmet Mithat'ın, Batılı hikaye ve romanla Türk halk hikayelerini uzlaştırmaya çalıştığı yoldur. İkinci yol ise Namık Kemal'in Batılı hikaye ve roman tekniğini uygulamaya çalıştığı yoldur. Tanzimat edebiyatının diğer romancıları Ahmet Mithat'ın değil, Namık Kemal'in yolunu seçmişlerdir.

TANZİMAT ROMANININ GENEL ÖZELLİĞİ

KİŞİ: Tanzimat romanlarının birinci dönem sanatçıları tarafından yazılanlarında idealize edilmiş kişiler vardır. Namık Kemal, Cezmi'de kendi gençliğini ve kişiliğini anlatır. Ahmet Mithat'ın Felatun Bey'le Rakım Efendisi'nde Batılılaşmayı yanlış anlayan bir tiptir. İkinci dönem sanatçılarının eserlerinde ise gerçekçi kişiler vardır. Dilber (cariye), Karabibik (köylü)... Tanzimat sanatçıları, her kesimden kişiyi kendi sosyal ve ekonomik konumlarına göre yansıtmışlardır.

OLAY: Tanzimat romanında anlatılan olayların ya gerçek ya da gerçeğe benzer olması gerektiği düşüncesi hakimdir. Tanzimat romanlarında olayların merkezinde aşk ve entrikalar vardır. Tanzimat sanatçıları romanları sürükleyici hale getirmek için aşkı ve entrikayı olayların gelişmesinde tesadüflere çok yer vermişlerdir.

ZAMAN: Tanzimat romanlarında zaman, Cezmi dışında, sanatçıların yaşadığı zaman, genellikle Osmanlı toplumunun Batı ile tanışmaya başladığı dönemdir. Bazı romanlarda Batıya dönük kişilerin yaşamı ve zamanı (*Araba Sevdası*, *Felatun Beyle Rakım Efendi*) bazı romanlarda ise Osmanlının içe kapanık dönemi yansıtılır (*Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*, *Sergüzeşt*).

MEKAN: Tanzimat romanlarında olayların geçtiği mekan genellikle İstanbul'dur. İstanbulda Çamlıca ve Beyoğlu gibi eğlence mekanları öne çıkar.

TEMA: Tanzimat romanlarında şu konulara ağırlık verilmiştir:

- **Araba Sevdası:** Yanlış batılılaşmanın yol açtığı komik durumlar (*Recaizade Mahmud Ekrem*)
- **Taaşuk-ı Talat ve Fitnat:** görmeden evlilik, erkek baskısı, kadınların esareti (*Şemsettin Sami*)
- **İntibah, Araba Sevdası:** yanlış kadınları sevmenin doğurduğu yıkımlar.
- **Sergüzeşt:** kölelik ve cariyelik *Şemsettin Sami*
- **Karabibik:** bir köy yaşamı *Nabizade Nazım*
- **Zehra:** Kiskançlık ve kiskançlığın yol açtığı olumsuzluklar *Nabizade Nazım*
- **Cezmi:** Tarihi bir olay *Namık Kemal*
- **Felatun Beyle Rakım Efendi:** batılılaşmanın hangi yoldan ve ne şekilde olması gerektiği *Ahmet Mithat Efendi*

DİL ve ÜSLUP: Tanzimatın birinci döneminde halkın anlayacağı bir dil kullanılmış, ikinci dönemde ise bu sade dilden uzaklaşmıştır. Ahmet Mithat olayları heyecanlı bir şekilde anlatmıştır. Sıfatlara, benzetmelere, abartmalara sıkça yer veren Namık Kemal, romanda anlatılan olaya göre üslubunu değiştirmiştir. Savaş betimlemelerinde coşkuludur, diyaloglarda ise sakindir. Şemsettin Sami, dili kullanmada başarısızdır. Romanında yer yer dil bilgisi bozukluklarına rastlanmaktadır. Samipaşazade Sezai, Sergüzeşt'teki betimleme ve analizlerde, Türkçeden uzaklaşmıştır. Recaizade Mahmut Ekrem, Araba Sevdasında, çoğunlukla Osmanlıca terkip ve tamlamalar kullanmıştır. Nabizade Nazım ise Farsça ve Arapça kelimelerden ve tamlamalardan mümkün olduğu kadar uzaklaşarak, ortalama bir dil kurmuştur.

TANZİMAT DÖNEMİ TÜRK TİYATROSUNUN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Tarihi ve sosyal konular işlenmiştir.
- Bu dönem tiyatro çalışmaları telif, tercüme ve adaptasyon (*uyum sağlama*) olmak üzere üç grupta toplanır.
- Daha ziyade **komedi** türünde eserler yazılmış ve oynanmıştır.
- Tiyatro eserlerinde **üç birlik** kuralına uyulur. Ancak ikinci dönemde Abdülhak Hamit bu yargının dışındadır.
- Tiyatro eserlerinde **iyiler çok iyi, kötüler çok kötüdür**. Eserler öğütlerle biter. Kötüler cezalandırılır.
- Bu dönem tiyatrosu Batı tiyatrosunun etkisi altındadır.
- Türkler sahne gereksinimlerini Tanzimat dönemine kadar **Meddah, Karagöz ve Orta Oyunu** ile karşılamışlar.
- İlk tiyatrolar, İtalyan ve Fransız girişimciler tarafından kurulmuştur.
- Uzun süre hizmet veren **Osmanlı Tiyatrosu**, Ahmet Mithat'ın, **Çerkez Özdenler** adlı dramının hürriyet duygularını aşıladığı bahanesiyle 1884'te II.Abdülhamit tarafından kapatılmıştır.
- Basılı ilk tiyatro eserimiz, İbrahim Şinasi'nin **Şair Evlenmesi**'dir.
- Namık Kemal, tiyatrodaki eğlence ile toplumsal yararı birleştirir. **Vatan yahut Silistre, Celalettin Harzemşah** oyunlarında tarihsel konuları, **Gülnehal, Zavallı Çocuk** ve **Akif Bey** adlı oyunlarında ise toplumsal konuları işler.
- Recaizade Mahmut Ekrem, **Atala ve Amerika Vahşileri** adlı eserlerinin, yazılan ilk eser olduğunu belirtir. **Çok Bilen Çok Yanılır** komedisi Batılı anlamda tiyatronun tüm özelliklerini taşır.
- **Abdülhak Hamit**, Tanzimat edebiyatında çok sayıda tiyatro türünde eser vermiştir. Bireyin iç dünyasına yönelerek daha bireysel konuları işlemiştir. Hamit'in piyeslerindeki en büyük kusur dilde ve üsluptaki düzensizliktir. *Sabr-ü Sebat - mensur 1874*

HİKAYE-İ İBRAHİM PAŞA: Tanzimat devrinin ilk tiyatro eseridir. Konusunu Kanuni devrinden alır. Hayrullah Efendi tarafından yazılan küçük bir dramdır.

ŞAİR EVLENMESİ: Şinasi tarafından yazılmıştır. 1860 yılında Tercüman-ı Ahval'de sertifika şeklinde yayınlanmış ve aynı yıl kitap halinde basılmıştır. Konu olarak görücü usulü evlenme adetini işlemiştir. Değişik halk tabakalarından yerli karakterlerin bulunması orta oyununa ait özellikleri içerirken belli bir edebi metin halinde olması, vakanın gelişme tarzı bakımından Batılı tarzda bir eserdir.

İLK MANZUM PİYES: Türk tiyatrosunun ilk manzum piyesini 1866 da Ali Haydar yazmıştır. Üç adet piyesi vardır. *Sergüzeşt-i Perviz, Sasaniyan Hükümdarlarında II. Ersaz'ın Sergüzeşt, Rüya Oyunu*'dur. İlk ikisi trajedidir. Diğer komedidir.

KARAKTER KOMEDİSİ: Bir yandan tiyatrodaki oynamak üzere tercüme edilen piyesleri hazırlayan diğer yandan da kendisi piyes yazan Ali Bey'in 1 - Kokona Yatıyor, 2 - Misafir-i İstiskal, 3 - Geveze Berber adlı üç komedisi ile Letafet isimli bir tane operatı vardır. Yazdığı komedyalar tamamen Batılı tarzda kuruluşa sahiptir. Sosyal meselelere dokunmaz. Basit karakter komedisidir ki bu tarzın ilk örnekleridir.

RECAİZADE EKREM'İN VUSLAT'I: İlk denemesini Afife Anjelik ile 1870'te yapmıştır. İkinci denemesi Atala yahut Amerika Vahşileridir. 1872 yılların başında Fransız yazar Şatobriyan'dan çevirdiği Atala romanını piyes haline getirip bastırıştır. Önemli bir başka tiyatro eseri de Vuslat'tır. Evlilikte anne-babanın değil çocukların karar vermesi gerektiği şeklindeki sosyal meseleyi ele alan dramın önsözünde, daha önceki denemelerinde yerli olay ve ifadelerin yer almayışından dolayı eleştirilmesine dikkat çekerek haklı olduklarını bunun için Milli bir piyes denemesi olarak Vuslat'ı yazdığını ifade eder.

ROMANTİK DRAM: Namık Kemal oynanmak üzere piyesler yazmıştır ve tiyatronun sadece eğlence aracı değil aynı zamanda seyircinin kültür seviyesini yükseltme görevi de olduğunu fark etmiştir. Vatan yahud Silistre ile Celalettin Harzemşah konuları tarihi olaylardır. Teknik bakımdan en kuvvetli eseri Gülnihald'dir ki vakanın geliştirilmesi, entrik unsurların çok iyi işlenmesi, canlı karakterler olması onun bu eserini güçlü kılar. Vatan yahud Silistre ise devrin yurtseverlik ve kahramanlık duygularını çok iyi işler. Celalettin Harzemşah ise romantik dramın etkisiyle yazılmıştır.

MİLLİ DRAM TERİMİ: Ahmet Mithat'ın 1872 yılında Eyvah adlı dramı oynanmıştır. Bu oyunun teması, Batılılaşmanın aile üzerindeki tesiri ve evlenmedeki eski adetlerin tenkidi şeklindedir. 1883 yılında Çerkez Özdenler adlı piyesin kapağında "Milli Dram" terimi ve "hem tiyatrodan oynanmak hem de roman gibi okunmak için yazılmıştır" ifadesi yer alır.

KURALSIZ ÜSTAD: Tanzimat tiyatrosunun en verimli ve en mühim şahsiyeti Abdülhak Hamit'tir. İlk denemesi Macera-yı Aşk, Fransız ve İngiliz edebiyatından gelme tesir ile egzotik bir yapı dikkat çeker. 1874'te Sabr-ü Sebat ile İçli Kız'ı yazar, ardından Duhter-i Hindu'yu yazar. Sabr u Sebat'ta atasözleri, halk tekerlemeleri ve cinaslı anlatım vardır. Hamit, piyeslerinin bir kısmını nesir bir kısmını da manzum yazmıştır. Genellikle romantik dramın tesirindedir. Hamit'in bütün piyeslerinde karakterler ön plandadır. Psikolojik tahlillerine büyük önem vermiştir. Onun eserlerindeki en büyük kusur dil ve üsluptadır. İlk piyesler konuşma diline yakinken sonraları uzaklaşmıştır.

TANZİMAT DÖNEMİ ÖĞRETİCİ METİNLER ve GENEL ÖZELLİKLERİ

- Toplumsal konulara ve sorunlara yer verilmiştir
- Hürriyet, eşitlik, kanun, bilim ve teknikle ilgili Batılı kavramlar konu olarak işlenmiştir
- Sanat toplum içindir anlayışı benimsenmiştir
- Toplumun anlayacağı bir dille yazılmışlardır
- Bu metinlerde ikilik yani *eski-yeni, yerli-Batılı* çatışması temada, dilde ifade biçimlerinde varlığını hissettirdi

MAKALE: Tanzimat döneminde gazete ile birlikte edebiyatımıza girmiştir.

1. **Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi:** Şinasi'nin yazmış olduğu ilk örneğidir.
2. **Lisan-ı Osmaninin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülahazatı Şamildir:** Namık Kemal'in bu makalesi Tasvir-i Efkar gazetesinde yayımlanmıştır. Edebiyatın gerçek sorunları ilk kez dile getirilmiştir. Dil sadeleştirilmelidir, somutlaştırılmalıdır. Divan edebiyatı somut gerçekliği yansıtmaz görüşündedir.
3. **Şiir ve İnşa:** Ziya Paşa tarafından Hürriyet gazetesinde yayımlanmıştır. Ulusal değerlere yönelmeli, halkın anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır.

ELEŞTİRİ: Tanzimat öncesinde de eleştiri türü vardır; ancak Batılı anlamdaki eleştiri Tanzimat ile birlikte gelmiştir. Ziya Paşa, Şiir ve İnşa adlı makalesinde eski edebiyatı eleştirir. Ancak daha sonra "Harabat" adlı eserinin önsözünde Şiir ve İnşa'daki görüşlerini reddeder. Namık Kemal, Ziya Paşa'nın Harabat adlı eserini eleştirmek için Tahrib-i Harabat'ı yazar. Daha sonrasında da Takip'i yazar.

HATIRA (ANI): Bir kişinin yaşadığı ya da tanık olduğu olayları, sanat değeri taşıyan bir üslupla anlattığı yazılardır. Hatıra, Tanzimat döneminde edebiyatımızda görülmeye başlanmış değildir. Bu dönemden önceki zamanlarda da hatıralar yazılmıştır. Düzyazı eski edebiyatımızda geri planda kaldığından hatıra pek öne çıkmamıştır. Tanzimat döneminden itibaren öne çıkmaya başlamış, sanatçılar anılarını yazma yoluna gitmiştir. Tanzimat döneminde Akif Paşa (Tabsıra), Namık Kemal (Magosa Hatıraları), Ziya Paşa (Defter-i Amal), Muallim Naci (Ömer'in Çocukluğu) anı türünde kalem oynatmışlardır.

GEZİ YAZISI: Daha önceleri de var olan bu türde eserler verilmiştir. En önemlileri Seydi Ali Reis'in *Mir'atül Memalik* ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatname'sidir*. Ahmet Mithat Efendi *Avrupa'da Bir Cevalan*, *Sayyadane Bir Cevalan*, Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın bu türde yazıları vardır..

MEKTUP: Tanzimat döneminde oldukça gelişmiştir. Sadece haber alma, hal-hatır sorma görevinin haricinde düşünce alışverişi edebi konuları değerlendirmesi tartışma görevini de üstlenmiştir. Sürgün hayatı (Namık Kemal), elçilik görevi (A. Hamit Tarhan) gibi sebeplerle mektup yazılmıştır. İlk örneğini **Akif Paşa** vermiştir.

- 1860'da Agah Efendi ile birlikte Tercüman-ı Ahval gazetesini çıkardı. 1862'de de Tasvir-i Efkar gazetesini çıkardı. Devlet işlerini eleştirdiği ve Sultan Abdülaziz'e karşı girişilen eylemleri desteklediği gerekçesiyle 1863'teki Meclis-i Maarif'teki görevine son verildi.
- Edebiyatımızın değişmesinde, yeni kimlik arayışında ve yeni edebi türlerle zenginleşmesinde onun attığı ilk adımlar önemli rol oynamamıştır.
- Şinasi, Türk şiirinin divan geleneği çizgisinden ayrılmasında şekilden muhtevaya kadar uzanan yenilikler ve değişiklikler yapmıştır.
- Fransız şiirinin bizde tanınmasına öncü olmuştur.
- Gazete vasıtasıyla yeni nesil edebiyatımızın oluşumuna büyük katkıda bulunmuş; fikri ve eğitici yanı ağır basan bir nesir tarzı yerleştirmeye çalışmıştır.
- Şinasi, şiir dilinden gazete diline tiyatrodan fikri yazılarına kadar her türde "safı Türkçe" görüşünü uyguladı.
- Halk arasından derlediği atasözlerini bir kitapta toplarken Türkçenin söz varlığını bir sözlükte bir araya getirmeyi amaçlamıştır.
- Şiirlerini yeni bir anlayışla düzenleme, kitap haline getirme, kitabına ad vermeyi ilk olarak kullanmıştır.
- Akılcılık, adalet, kanun, medeniyet, Batı dünyası, millet, devlet kavramları eserlerinde ana başlıklardır.
 1. **TERCÜME-İ MANZUME:** Eserin içeriğinde; Fransız klasik şiirinin ustalarından Racine'in ünlü trajedilerinden bazı bölümleri, La Fontaine'nin fabllarından Kurt ile Kuzu hikayesi, Gilbert'in bir kıtası ve Telemak'tan iki parça vardır.
 2. **MÜNTEHABAT-I EŞ'AR:** Şiirlerinden yaptığı seçkileri bu eserinde bir araya getirmiştir. Şair artık divan tertip etme geleneğini kırma yolunda somut bir adım atmıştır. Eserin son bölümünde ise Şinasi tarafından kaleme alınmış 4 fabl örneği vardır.
 3. **ŞAİR EVLENMESİ:** 1859 yılında iki perde olarak tasarlamıştır. Daha sonra eserinin ilk perdesini çıkarmış ve tek perde halinde Tercüman-ı Ahval gazetesinde tefrika etmiştir. 1859'da yazılmış fakat 1908'de sahnelenmiştir. Görücü usulü evlilik olgusu alaycı ve eleştirel bir üslupla işlenmiştir. Eser bu yönüyle bir töre komedisidir. Eserde yer yer orta oyunu etkisi vardır. Eserde sık sık atasözü ve halk söyleyişlerine yer verilmiştir.
 4. **DURUB-I EMSALİ OSMANİYYE:** 1851 yılında Paris'te düzenlenmiştir. Bir atasözleri derlemesidir. Atasözlerinin halk felsefesinin, bir milletin dünya görüşünün izdüşümü olduğu tezine dayandırılmıştır. Türkçe atasözlerinin Arapça ve Farsça karşılıkları da verilmiştir.

- Ziya Paşa, Tanzimat dönemi Türk edebiyatının önde gelen üç isimden biridir.
- Onun edebiyatını besleyen en önemli kaynak bürokratik ve siyasi mücadeleleridir.
- Ziya Paşa o dönem içerisinde "muhalif bir kimlik" olarak değerlendirilmektedir.
- Bir şair olarak Ziya Paşa, kuramsal düşünceleri itibarıyla eski edebiyat anlayışı ile yeni edebiyat anlayışı, Türk halk edebiyatı ile Divan edebiyatı arasında gidip gelmiştir. Büyük ölçüden divan edebiyatı geleneğini benimsemiştir.
- Onun şiiri muhteva ve şekil özellikleri açısından çok fazla yenilik unsurları barındırmaz.
- Özellikle tabiat olaylarında, yaratılıştaki, yaratılışın işleyiş sisteminde ve sosyal, siyasi konularda eskiye göre Batılı anlamda daha serbest bir düşünce sergilemiştir.
- Doğu hikmeti ve edebiyatı ile Batı felsefesi ve edebiyatı, serbest akıl ile mutlak iman, rindlikle sosyal sorumluluk, ümitle ümitsizlik arasında gidip gelir.
- Geleneksel divan şiiri nazım şekillerine, aruz veznine, dil ve üslup anlayışına bağlı kalmıştır.
- Yergiye dayalı seviyeli, temiz ve nazik bir hiciv üslubu geliştirmiştir.
- O fikir, hikmet, mesel şairi olarak ünlenmiştir.
 1. **EŞ'AR-I ZİYA:** Ziya paşa ilk ürünlerini divan şiiri anlayışına bağlı kalarak vermiştir. Bütün şiirlerini damadı olan Hamit Paşa ölümünden sonra kitaplaştırmıştır.
 2. **TERCİ-İ BEND:** Divan tarzında olup hikemi ve tasavvufi tarzda bir eserdir. Her biri ona beyitlik 12 bentten oluşur. Felsefi ve metafizik konular ele alınmıştır. Sorgulayıcı tavrından Allah'a sığınışa doğru bir seyir söz konusudur.
 3. **TERKİB-İ BEND:** 16. Yüzyıl divan edebiyatı temsilcilerinden Bağdatlı Ruhi tarafından Terkib-i Bend'e nazire olarak yazılmıştır. Dönemin sosyal konuları üzerinde durulmuştur. Her biri onar beyitlik 12 bentten oluşmaktadır. Eserin birçok beyti, atasözü ve vecize niteliğindedir.
 4. **ZAFER-NAME:** Bu eser "Kaside, Tahmis, Şerh" olmak üzere üç ana bölümden oluşmuştur. Bu bölümler sanki Ziya Paşa tarafından değil de Ali Paşa'ya yakınlığı ile bilinen üç kişinin ağzından çıkan sözlermiş gibi anlatılmıştır. Ziya Paşa böylece öncelikle Ali Paşa ve yakınındaki üç önemli ismi hicvetmiştir. Eser kaside nazım biçimiyle kaleme alınmıştır. 66 beyitten oluşmuş bir eserdir.
 5. **RÜYA:** Londra'da bir parkta yazılmıştır. Ziya Paşa'nın rüyasında kurgusal olarak padişahla memleket sorunları etrafında yaptığı bir söyleşidir. Özellikle Ali Paşa'ya dönük eleştirileri içermektedir. Fantastik bir diyalog metnidir. Bu eser hab-name türünde bir metindir.
 6. **VERASET-İ SALTANAT-I SENİYYE MEKTUPLARI:** Mısır valiliğinin veraset konusuna ilişkin bir eserdir. Toplam 2 uzun mektuptan oluşmuştur. Eserin hedefinde Ali Paşa vardır.
 7. **ENDÜLÜS TARİHİ:** Ethem Pertev Paşa'nın tavsiyesi üzerine yapılmış 2 ciltlik bir tercümedir. Eserin dili "ağdalı bir Osmanlıca" şeklinde değerlendirilmiştir.
 8. **DEFTER-İ AMAL:** Ziya Paşa'nın ağırlıklı olarak çocukluk hatıralarına ve çocuk eğitimine yer veren eseridir. J.J. Rousseau'nun "İtiraflar" adlı eserinin etkisiyle kaleme alındığı bilinmektedir.
 9. **EMİLE TERCÜMESİ:** J.J. Rousseau'nun Emile adlı eserinin Türkçeye yapılmış çevirisidir. Çeviriye kendi çocukluk hatıralarını da katmıştır. Bunun sonucunda da Ziya Paşa çeviriye "vülgarize" bir anlatıya dönüştürmüştür.
 10. **TARTÜFFE**
 11. **TELEMAK ve LA FONTAİNE ÇEVİRİLERİ**
 12. **HARABAT:** Toplam üç ciltten oluşan bir şiir antolojisidir. Arap, İran, Osmanlı ve Çağatay şiirlerinden oluşturulmuş bir seçkidir. *Birinci ciltte: manzum bir önsöz, Türkçe, Arapça ve Farsça kasidelerden oluşmaktadır. İkinci ciltte: Arapça, Farsça ve Türkçe olarak yazılmış farklı yapıdaki şiirlerden oluşmaktadır. Üçüncü ciltte: Türkçe ve Farsça mesnevilerden oluşmaktadır.* Ziya Paşa bu eserinde Çağatayca'yı Türkçeden ayrı bir dil kabul etmiştir. Bu çalışmasında eski Türk edebiyatını eleştiren fikirlerinden vazgeçtiğini vurgulamıştır. Harabat'ın mukaddimesi mesnevi şeklindedir. Namık Kemal bu eseri beğenmemiş ve bu eseri eleştirmek üzere Tahrib-i Harabat ve ardından Takip adlı eserlerini kaleme almıştır.

- Asıl adı Mehmed Kemal'dir. "Namık" mahlasını hicivleriyle tanınan Eşref paşa'dan almıştır.
- Servet-i Fünun kuşağından Ali Ekrem Bolayır'ın babasıdır.
- Encümen-i Şuara toplantılarına katılarak edebiyat dünyasıyla ilk ciddi temaslarını kurmuştur.
- İlk şiirleri genellikle müşterek gazel ve nazire şeklindedir. Bir divan oluşturabilecek kadar gazel kaleme almıştır.
- Birçok yazısında bahsettiği üzere ustası Şinasi'dir.
- Namık Kemal; Türk şiirine vatan ve millet sevgisi, hürriyet, hak, hukuk, adalet gibi kavramlar getirmiştir.
- En meşhur şiirleri: Vaveyla, Bir Muhacir Kızının İstimdadı - Vatan Mersiyesi, Hilal-i Osmani, Hürriyet Kasidesi.
- Namık Kemal hem hece hem aruz ölçüsü kullanmakla beraber şiirlerini daha çok aruz ölçüsü ile yazmıştır.
- Vaveyla ve Hilal-i Osmani hem biçimsel açıdan hem de muhteva açısından yeni şiirlerinin önemli örneğidir.
- Hürriyet Kasidesi, biçimsel açıdan eski, muhteva açısından yeni şiirlerinin ilk önemli örneğidir.
- Namık Kemal'in en çok eser verdiği tür tiyatrodur. 6 tiyatro kaleme almıştır.
- Namık Kemal'e göre tiyatro "en faydalı eğlence"dir.
- Namık Kemal'in tiyatrosu, belli bir tezin işlendiği bir dava tiyatrosudur. Tiyatrolarında romantizm hakimdir.
 1. **VATAN YAHUD SİLİSTRE:** ilk tiyatro eseridir. Türk edebiyatında daha çok Batılı anlamda sahnelenen ilk oyun olarak değerlendirilmiştir. Eserin konusu; 1853 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rumeli topraklarındaki Silistre adlı kalenin kahramanca savunulmasıdır. Oyunun başkarakterleri Zekiye, İslam Bey, Abdullah Çavuş ve Sıtkı Bey'dir. Tiyatro tekniği, tipler ve üslup bakımından romantik tiyatro bağlamında ele alınmaktadır. Oyunun kahramanları tek boyutlu olarak anlatılmıştır.
 2. **GÜLNİHAL:** Oyunun asıl adı Raz-ı Dil'dir. Beş perdelik bir piyestir. Oyunun esas konusu, zalim bir yöneticiye karşı girişilen halk hareketidir. Oyunun başkarakteri zalim yönetici Kaplan Paşa'dır. Olayın geçtiği zaman Tanzimat öncesidir. Eserin dili sade bir yapıya sahiptir.
 3. **AKİF BEY:** Beş perdelik bir dramdır. Eserin konusu; Yunan isyanı, Navarin baskını ve Kırım Savaşıdır. Eserin içerisinde aruzun yanı sıra hece vezniyle kaleme alınmış şiirler de mevcuttur. Tiyatro tekniğine uygun bir eserdir.
 4. **KARA BELA:** Eserin konusu Hint tarihinden alınmıştır. Vak'a Babürlüler Devleti'nin sarayında geçmektedir. Namık Kemal'in en zayıf eseri olarak kabul edilmiştir. Sağlığında basılmamış tek eserdir.
 5. **ZAVALLI ÇOCUK:** Gençlerin aile baskısıyla evlendirilmeleri ve hazin sonları işlenir. Oyunun iki ana karakteri, Şefika ve Ata'dır. "verem edebiyatı" ile "intihar edebiyatı" kavramlarını Türk edebiyatında işleyen ilk eserlerdendir.
 6. **CELEDDİN HARZEMŞAH:** Namık Kemal'in üzerinde en çok çalıştığı ve en sevdiği eserdir. En uzun oyunudur. Sahnelenmek için değil okunmak için yazılmış tek eseridir. Oyunun en az kendisi kadar meşhur olan *Mukaddime-i Celal* mukaddimesi vardır. Bu mukaddime tiyatro eğlencelerin en faydalısı olarak tanıtılmıştır.
 7. **İNTİBAH:** Eserin ilk adı Son Pişmanlıktır. İlk edebi romandır. Genel olarak aşk ve kıskançlık temaları üzerine kurgulanmıştır. Mekan İstanbul'dur.
 8. **CEZMİ:** İlk tarihi romandır. Konusu 16. Yüzyılda II.Selim devrinde başlayıp aralıklar devam eden Osmanlı-İran savaşlarıdır. Roman tekniği bakımından İntibah'a göre daha başarılıdır. *İdeolojik bir roman* olarak kabul edilmiştir.
 9. **TAHRİB-İ HARABAT:** Harabat adlı eserinin başında yer alan Mukaddime ve bu eserin birinci cildinin eleştirisidir. Harabat'taki hatalar bir bir sıralanmıştır.
 10. **TAKİP:** Harabat'ın ikinci ve üçüncü ciltlerine dönük olarak yazılmış eleştiri türünde eserdir. Ziya Paşa'nın bilgi yanlışları, eserin içerisinde yer alan bir takım tezat bilgiler alaycı bir dille anlatılmıştır.
 11. **RENAN MÜDAFANAMESİ**

- Ahmet Mithat, ilk romanlarında özellikle Batılı yazarları örnek almıştır.
- Devri içinde "hace-i evvel" unvanı ile anılmıştır. Halkın anlayacağı sade bir dil kullanmıştır.
- Eserlerinin sonunda genellikle bir "kıssadan hisse" çıkarma özelliği söz konusudur.
- Bazı eserlerinde olağanüstü tiplere de rastlanır.
- Sık sık okuyucuya "Ey Kari!" diye seslenir. Okuyuculara anlatılan mesele hakkında bilgi ve görüşlerini söyler.
- Ahmet Mithat, öğretici eserler yazmayı tercih etmiştir.
- İlk eserlerini romantizmin, daha sonraki eserlerinde ise realizmin ve natüralizmin etkisinde kalmıştır.
- Servet-i Fünun kuşağını hedef alarak kaleme aldığı meşhur "**Dekadanlar**" adlı yazısı edebiyatımızın en meşhur edebi tartışmalarından biridir.
- "Müsabaka-i Kalemîyye: İkrâm-ı Aklam" adlı yazısı ile Türk edebiyatında ilk kez "klasikler" konusu ele alındı.
- **Bahtiyarlık** adlı romanı köy ve kent yaşamını karşılaştıran bir eserdir.
- Felatun Bey ile Rakım Efendi romanı yanlış Batılılaşma konusu üzerine kaleme alınmış en meşhur eseridir.
- **Teahhül** adlı eseri Şinasi'nin Şair Evlenmesi ile aynı konuyu işlemesi açısından önemlidir.
- **Esaret** adlı eserinde kölelik konusunu ilk defa ele almıştır.
- **Esrar-ı Cinayet** adlı eseri Türk edebiyatındaki ilk polisiye roman örneğidir.
- **Hasan Mellah, Hüseyin Fellah** adlı eserleri Tanzimat dönemindeki ilk macera romanlarıdır.
- En önemli gazetesi **Tercüman-ı Hakikat**'tir. **Devir** gazetesi ilk sayısında kapatılmıştır.
 1. **HASAN MELLAH - 1874**
 2. **HÜSEYİN FELLAH - 1875**
 3. **FELATUN BEY İLE RAKİM EFENDİ - 1875**
 4. **PARİS'TE BİR TÜRK - 1876**
 5. **ÇENGİ - 1877 OYUN**
 6. **HENÜZ ON YEDİ YAŞINDA - 1881**
 7. **DÜRDANE HANIM - 1882**
 8. **ESRAR-I CİNAYET - 1884**
 9. **KISSADAN HİSSE - 1870 ÖYKÜ**
 10. **LETÂİF-İ RİVAET - ÖYKÜ**
 11. **ESARET - 1870**
 12. **EYVAH - 1871 OYUN**
 13. **ÇERKEŞ ÖZDENLER - 1884 OYUN**
 14. **SİYAVUŞ - 1884 OYUN**

AHMET VEFİK PAŞA

- Türk tiyatrosunun önemli isimlerinden biridir ve devlet adamıdır.
- Bursa valisiyken bir tiyatro binası yaptırmış, Türk halkında tiyatro algısının gelişmesi adına bir takım girişimlerde bulunmuştur.
- Moliere'ı Türk edebiyatına kazandıran isim olarak edebiyat tarihimize geçmiştir.
- Dil ve tarih alanlarına ilişkin eserler de kaleme almıştır.
- Tanzimat birinci kuşakta klasisizm etkisindeki iki sanatçıdan biridir.
- İlk adapte çalışması **Zor Nikah** adlı eserdir. Zor Nikah edebiyatımızdaki ilk tiyatro çevirisidir.
- İlk çevirisi Yusuf Kamil Paşa tarafından yapılan **Telemak** adlı eseri daha sade ve edebi bir dille Türkçeye yeniden kazandırmıştır.
 1. **LEHÇE-İ OSMANİ**: Türkçeden Türkçeye ilk sözlük çalışmasıdır. Sözcüklerin aynı zamanda farklı ağızlardaki karşılıklarına da yer vermiştir.
 2. **ŞECERE-İ TÜRK ÇEVİRİSİ**: Çağatay Türkçesi ile Ebu'l Gazi Bahadır Han tarafından kaleme alınmış olan Şecere-i Türk adlı eseri Çağatay Türkçesinden Osmanlı Türkçesine aktarmıştır.
 3. **MÜNTEHABAT-I DURUB-I EMSAL**: Şinasi'nin başlattığı atasözleri derleme çalışmasının daha sistematik ve hacimli halidir.
 4. **FEZLEKE-İ TARİH-İ OSMANİ**: Rüştiyelerde Osmanlı tarihi derslerinde okutulmak üzere hazırlanmış ilk ders kitabıdır.
 5. **TABİB-İ AŞK** - mensur uyarlama
 6. **ZORAKİ TABİP** - mensur uyarlama
 7. **AZARYA** - mensur uyarlama
 8. **ZOR NİKAH** - mensur uyarlama
 9. **MERAKİ** - mensur uyarlama
 10. **DEKBAZLIK** - mensur uyarlama
 11. **KİBARLIK BUDALASI** - mensur uyarlama

ŞEMSETTİN SAMİ

- Şemsettin Sami dilci olarak tanınsa da edebiyatın birçok türüyle de ilgilenmiştir.
- İlk yerli roman olan **Taaşuk-ı Talat ve Fitnat** adlı eseri yazmıştır.
- **Hadika** adlı gazetede uzun süre gazetecilik mesleğini icra etmiştir.
- Çıkardığı önemli gazeteler; **Trablusgarb Vilayeti, Sabah.**
- Çıkardığı önemli dergiler; **Tercüman-ı Şark, Aile, Hafta.**
- Şemsettin Sami, *Orhon Yazıtları* ve *Kutadgu Bilig* adlı eserleri Türkiye Türkçesine aktarmıştır.
 1. **TAAŞUK-I TALAT ve FİTNAT**: Kadının toplumsal konumu ve evlilik kurumu romanın ana konularını oluşturur. Romanda tesadüfler, ilk görüşte aşk, kılık değiştirme, aşk ıstırabıyla hasta olma vb. motifler vardır.
 2. **KAMUS-I TÜRKİ**: Adında **Türk** sözcüğünün geçtiği ilk sözlük çalışmasıdır. Kamus-ı Türk'inin "İfade-i Meram" başlıklı ön sözü edebiyat ve dil tarihimiz açısından önemli belgelerdendir. Eserde Arapça ve Farsça kelimeler Türkçede kazandıkları anlamları ile verilmiştir.
 3. **KAMUSU'L ARABİ**: Yarım kalmış bir sözlük çalışmasıdır. Arapça-Türkçe sözlüktür. Arapçanın ses ve biçim bilgisi üzerine geliştirdiği bakış açısı eseri dil tarihi açısından önemli kılmıştır.
 4. **KAMSUSU'L A'LAM**: 6 ciltlik bir hacme sahiptir. Türkçe olarak hazırlanmış "ilk ansiklopedi" olması açısından kültür tarihimiz için önemlidir. Dönemin şartlarına göre geniş bir dağarcığa sahiptir.
 5. **GAVE**: Konusunu Şehname'den alan bir oyundur.
 6. **BESA YAHUT AHDE VEFA**: Yemini için oğlunu öldürmek zorunda kalan bir babanın trajedisi ele alınmıştır.
 7. **SEYDİ YAHYA**: Konusunu Endülüs tarihinden alan bir oyundur.
 8. **USUL-İ TENKİT ve TERTİB - 1886 - DİLBİLGİSİ**
 9. **NEV'USUL SARF-I TÜRKİ - 1891 - MODERN TÜRKÇE GRAMER**